

EUROPEISKA GEMENSKAPERNAS KOMMISSION

Bryssel den 13.2.2006
KOM(2006) 33 slutlig

**MEDDELANDE FRÅN KOMMISSIONEN TILL RÅDET,
EUROPAPARLAMENTET, EUROPEISKA EKONOMISKA OCH SOCIALA
KOMMITTÉN SAMT REGIONKOMMITTÉN**

Genomförande av gemenskapens Lissabonprogram:

Främja entreprenörstänkande genom utbildning och lärande

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1.	Inledning	3
1.1.	Entreprenörskap är en nyckelkompetens för tillväxt, sysselsättning och personlig utveckling	4
2.	Entreprenörskap inom skolutbildningen	5
2.1.	Entreprenörskap i skolornas ordinarie läroplan	5
2.2.	Entreprenörskap inom utbildning på primärnivå (elever under 14 år).....	6
2.3.	Entreprenörskap inom utbildning på sekundärnivå (elever från 14 år).....	6
2.4.	Stödåtgärder för skolor och lärare.....	7
3.	Entreprenörskap inom högre utbildning.....	9
4.	Det fortsatta arbetet.....	11
4.1.	En enhetlig ram	11
4.2.	Stöd till skolor och lärare	11
4.3.	Externa aktörer och företag.....	11
4.4.	Att främja entreprenörskap inom högre utbildning.....	11

1. INLEDNING

I februari 2005 föreslog kommissionen en nystart för Lissabonstrategin genom att Europeiska unionens insatser skulle koncentreras på två uppgifter – att åstadkomma högre och varaktig tillväxt och att skapa fler och bättre jobb. Det nya **partnerskapet för tillväxt och sysselsättning** lägger stor vikt vid att främja entreprenörskultur och skapa ett gynnsamt klimat för små och medelstora företag.

För att en ekonomi ska kunna växa och vara konkurrenskraftig måste sammansättningen av företag vara balanserad och detta kan uppnås genom att man främjar nyföretagande och övervakar företagsöverlåtelser. Undersökningar har visat att det, särskilt i höginkomstländer¹, finns ett positivt samband mellan **företagaranda och ekonomisk tillväxt**, även om BNP naturligtvis också påverkas av många andra faktorer. Hållbar tillväxt baserad på innovation och expertis förutsätter att allt fler nya företag etableras eftersom dessa förväntas kunna erbjuda fler och bättre jobb. I de länder där företagandet ökar mest minskar också arbetslöshetssiffrorna mest². De sociala systemen står dessutom under ständigt högre press på grund av den minskande arbetskraften. Om Europa vill bevara sin sociala modell krävs mer ekonomisk tillväxt, **fler nya företag, fler företagare som är villiga att satsa på innovation och fler små och medelstora företag med stark tillväxt**.

Entreprenörskap kan också bidra till social sammanhållning i mindre utvecklade regioner och skapa arbetstillfällen för arbetslösa eller missgynnade personer. Dessutom kan det bidra till att locka fram företagarpotential hos **kvinnor**, något som ännu inte utnyttjas fullt ut.

Det är nödvändigt att skapa ett mer **gynnsamt samhällsklimat** för företagande, baserat på en integrerad politik som inte bara syftar till att förändra inställningar utan också att förbättra de europeiska medborgarnas färdigheter och undanröja hinder för etablering och överlåtelser av företag samt främja deras tillväxt. Kommissionen har i tidigare dokument tagit upp de finansiella, lagstiftningsrelaterade och skattemässiga hindren³. I februari 2004 antog kommissionen en **handlingsplan för entreprenörskap**⁴ där man lade fram övergripande åtgärder för att skapa gynnsamma ramar för en entreprenörskapspolitik. I november 2005 lanserades en integrerad **politik** för små och medelstora företag⁵.

Flera faktorer inverkar på företagandet och därför bör man också ta hänsyn till kulturella aspekter. Européerna tar inte i tillräckligt stor utsträckning tillvara de möjligheter som finns att bli egenföretagare⁶. Undersökningar har visat att **kulturellt baserat stöd** (t.ex. genom utbildningsprogram och informationskampanjer) har en positiv inverkan på företagarandan i EU⁷.

Att främja entreprenörskap bland ungdomar är en av de viktigaste delarna i **Europeiska ungdomspakten** som antogs av Europeiska rådet i mars 2005.

¹ Global Entrepreneurship Monitor 2004.

² D. Audretsch, *Entrepreneurship: A survey of the literature*, oktober 2002.

³ Se även: http://europa.eu.int/comm/enterprise/entrepreneurship/index_en.htm

⁴ En europeisk dagordning för entreprenörskap, Europeiska kommissionen, KOM(2004) 70 slutlig, 11.2.2004.

⁵ Tillväxt och sysselsättning genom en modern politik för små och medelstora företag, KOM(2005) 551 slutlig, 10.11.2005.

⁶ Flash Eurobarometer 160 "Entrepreneurship", juni 2004.

⁷ Global Entrepreneurship Monitor 2004.

1.1. Entreprenörskap är en nyckelkompetens för tillväxt, sysselsättning och personlig utveckling

Företagaranda är individens förmåga att omvandla idéer till handling. Det innebär kreativitet, innovation och risktagande och förmågan att planera och leda projekt för att uppnå de mål som ställts upp. Detta är ett stöd för alla i vardagslivet (både hemma och ute i samhället) och gör arbetstagarna både mer medvetna om det sammanhang de verkar i och mer benägna att utnyttja de möjligheter som står till buds. Det är också en grund för mer specialinriktade färdigheter och kunskaper som företagare behöver för att etablera en social eller kommersiell verksamhet⁸.

Främjandet av **allmänna kunskaper och färdigheter**, som är grunden för entreprenörskap, kompletteras med mer **specialinriktade kunskaper om företagande**, beroende på utbildningsstadiet. Genom att man lägger större vikt vid begreppet ”ansvarsfullt entreprenörskap” kan man få en karriär som entreprenör att verka mer tilltalande.

Även om inte alla ungdomar som förvärvar entreprenörskunskaper kommer att bli företagare har det dock visat sig att ungefär 20 % av de ungdomar som deltar i elevföretagsverksamhet under utbildningen på sekundärnivå sedan faktiskt **startar egna företag efter studierna**⁹. Utbildning i företaganda ökar chanserna för att en person verkligen kommer att starta ett eget företag och ökar också personens ekonomiska vinst och personliga utveckling. Dessutom kommer alla dynamiska små och medelstora företag som vill växa att kunna dra nytta av att kunna anställa unga med entreprenörskapstänkande och entreprenörskompetens.

Fördelarna med utbildning i entreprenörskap är inte bara att företag etableras, att de innovativa satsningarna ökar och att nya arbetstillfällen skapas. **Entreprenörskunskaper är till nytta för alla** och hjälper unga människor att bli mer kreativa och få bättre självförtroende, oavsett vad de företar sig. Entreprenörskompetens hjälper dem också att agera på ett socialt ansvarstagande sätt.

I **arbetsprogrammet ”Utbildning 2010”** ingår företaganda i referensramen för åtta nyckelkompetenser för **livslångt lärande** som är nödvändiga för personlig utveckling, social integration, aktivt medborgarskap och anställbarhet. Kommissionen har på grundval av detta lagt fram ett förslag till Europaparlamentets och rådets rekommendation¹⁰.

Traditionellt sett har man inom den formella utbildningen inte främjat entreprenörskap och egenföretagande. Men eftersom attityder och kulturella referenser grundläggs allt tidigare **kan utbildningssystemen i stor utsträckning medverka till att öka företagandan inom EU**.

Entreprenörskompetens bör förvärvas genom **livslångt lärande** och därför fokuseras det i detta meddelande på utbildning på alla nivåer, **från grundskolan till universitetet**, inklusive **yrkesförberedande** utbildning på sekundärnivå (grundläggande yrkesutbildning) och högre utbildning vid **tekniska högskolor**.

Även om flera initiativ om utbildning i entreprenörskap håller på att utarbetas ligger de inte alltid inom samma enhetliga ram. På grundval av information som framkommit i samband

⁸ Kommissionens förslag till rekommendation om nyckelkompetenser för livslångt lärande KOM(2005) 548 slutlig.

⁹ Elevföretag inom sekundärutbildningen. Best-projektet: Expertgruppens slutrapport, september 2005.

¹⁰ Kommissionens förslag till rekommendation om nyckelkompetenser för livslångt lärande.

med gemenskapens fleråriga program¹¹ är syftet med **detta meddelande att ge medlemsstaterna stöd för att utveckla en mer systematisk strategi för utbildning i entreprenörskap**. Det finns redan exempel på goda lösningar i Europa och det gäller nu att sprida dessa exempel i större utsträckning.

2. ENTREPRENÖRSKAP INOM SKOLUTBILDNINGEN

2.1. Entreprenörskap i skolornas ordinarie läroplan¹²

- **Om man fastställer uttryckliga mål i läroplanen, samt riktlinjer för hur de ska uppnås, skapas en fastare grund för utbildning i entreprenörskap.**

Särskilt inom utbildningen på sekundärnivå läser eleverna ämnen där – på skolornas och lärarnas initiativ – utbildning i entreprenörskap kan ingå. Undervisning i entreprenörskap sker dock ofta genom aktiviteter som inte ingår i läroplanen.

I vissa länder har man **reviderat, eller håller man på att revidera, de nationella läroplanerna** för att införa entreprenörskap som en grundprincip. Endast i ett par fall har man konsekvent ändrat läroplanerna för alla utbildningsnivåer och alla utbildningstyper, men det finns exempel som är värda att framhåvas¹³.

I **Polen** är grundläggande företagskunskap ett obligatoriskt ämne i alla allmänna och yrkesinriktade skolor på sekundärnivå. Målsättningarna omfattar utveckling av företaganda och undervisning i hur man startar ett företag.

Entreprenörskompetens och egenföretagande ingår oftare i målsättningar inom **yrkesförberedande utbildning på sekundärnivå**.

I **Österrike** ingår entreprenörskap i läroplanen för yrkesinriktade och tekniska skolor på sekundärnivå, t.ex. i form av att eleverna driver ett virtuellt företag.

Entreprenörskompetens utvecklas inom **både formella och icke-formella** sammanhang (t.ex. ungdomsarbete och olika former av deltagande i samhället). Verktyg för erkännande och godkännande av entreprenörsrelaterade färdigheter som förvärvats inom icke-formellt lärande bör utvecklas ytterligare.

¹¹ Rådets beslut (2000/819/EG) av den 20 december om ett flerårigt program för företag och företaganda, särskilt för små och medelstora företag (SMF).

¹² Ansvar för att utarbeta läroplaner ligger antingen hos nationella eller regionala myndigheter. De idéer som presenteras här bör därför anpassas efter varje land.

¹³ Till exempel i Spanien, Irland, Polen, Finland och Storbritannien, men även i Norge. Det fleråriga projektet för utbildning i företagande, slutlig rapport, mars 2004, och rapporten om genomförandet av Europeiska stadgan för småföretagen, 2005.

2.2. Entreprenörskap inom utbildning på primärnivå (elever under 14 år)¹⁴

- **Man bör uppmärksamma fördelarna med att lära ut grundläggande entreprenörskunskap redan på de tidiga utbildningsstadierna, både för samhället i stort och för eleverna själva.**

Grunden för alla färdigheter som ger människor bättre möjligheter i livet läggs under de första åren i skolan. Att stimulera kreativitet och initiativförmåga på ett tidigt stadium bidrar till att utveckla företaganda. Aktivt lärande baserat på barns naturliga nyfikenhet är det bästa sättet att åstadkomma detta. När barnen lär sig hur samhället fungerar bör de också **på ett tidigt stadium få kontakt** med arbets- och näringslivet samt få förståelse för den roll som entreprenörer spelar i samhället.

I en rad medlemsstater ger läroplanerna redan skolorna möjlighet att uppmuntra eleverna att ta initiativ och eget ansvar. Det finns dock få exempel på konkret utbildning i entreprenörskap. **Omfattande initiativ eller program som leds av utbildningsmyndigheter är fortfarande ganska ovanliga på denna utbildningsnivå.** Verksamheten leds ofta av **externa aktörer**, t.ex. ideella organisationer som får stöd av den privata sektorn. Icke desto mindre finns det en rad **exempel på goda lösningar som bör spridas** till offentliga myndigheter, skolor, lärare och föräldrar.

I **Luxemburg** innehåller kursplanen för sjätte årskursens franska (11-12-åriga elever) ett moment som ägnas åt hur man startar ett företag. Undervisningen baseras på den tecknade serien "Boule och Bill startar ett företag". Serien används också i matematik för att introducera grundläggande ekonomisk analys.

Metoder för att främja en öppnare attityd gentemot företagande omfattar projektarbete, rollspel, enkla fallstudier och besök på lokala företag. Detta är aktiviteter som är förbundna med andra ämnen och motiverar de barn som lär bäst genom praktiska erfarenheter (*learning by doing*). Företagsrelaterade program kan särskilt på de senare stadierna på primärnivån på ett framgångsrikt sätt kombinera **kreativitet, innovation och grundläggande kunskap om företagande** (t.ex. genom att eleverna säljer varor på skolmarknader).

Tävlingen "Unga uppfinnare" riktar sig till elever mellan 6 och 16 år och grundskolor i flera länder deltar¹⁵. Målet med tävlingen är att främja elevernas kreativitet, utveckla deras idéer och vänja dem vid konkurrens. Vinnarna får priser för formgivning och uppfinningar.

2.3. Entreprenörskap inom utbildning på sekundärnivå (elever över 14 år)¹⁶

- **Inom utbildningen på sekundärnivå bör eleverna göras uppmärksamma på de karriärmöjligheter egenföretagande och entreprenörskap kan erbjuda.**

¹⁴ "Utbildning på primärnivå" motsvarar nivå 1 i Unescos ISCED-klassifikation från 1977. Man bör tänka på att definitionen av utbildning på primär- och sekundärnivå varierar betydligt mellan EU:s medlemsstater.

¹⁵ T.ex. Finland, Storbritannien, Island och Norge.

¹⁶ Lågre utbildning på sekundärnivå motsvarar nivå 2 i ISCED och högre utbildning på sekundärnivå, som börjar efter den obligatoriska utbildningen, motsvarar nivå 3.

- **Entreprenörstänkande och entreprenörskunskap kan bäst främjas genom ”learning by doing” och genom att eleverna får praktisk erfarenhet av företagande via olika projekt och aktiviteter.**

I de flesta europeiska länder har **läroplanerna** övergripande mål och omfattar ämnen där det skulle vara möjligt att införa entreprenörskap (t.ex. samhällskunskap, ekonomi och geografi). Det är dock oftast de enskilda skolorna, lärarna och det lokala näringslivet som avgör om detta sker i praktiken. **I några medlemsstater** vävs praktiska erfarenheter av företagande in i redan etablerade ämnen.

I **Irland** har program som ger eleverna möjlighet att få praktiska erfarenheter av företagande, t.ex. det frivilliga övergångsåret *Transition Year*, *Leaving Certificate Vocational Programme* och *Leaving Certificate Applied* integrerats i den normala kursplanen.

Programmen kan vara särskilt inriktade på undervisning i praktiskt entreprenörskap, t.ex. genom att eleverna startar och driver miniföretag.

Målen med **miniföretag som drivs av elever i skolan** är att utveckla en verklig ekonomisk verksamhet i mindre skala, eller att på ett realistiskt sätt simulera hur företag drivs. Eleverna lär sig att arbeta i grupp och ökar sitt självförtroende. Man uppskattar att mer än 200 000 elever varje år deltar i sådana program i EU-25 och Norge¹⁷.

Inom **den yrkesförberedande utbildningen på sekundärnivå (grundläggande yrkesutbildning)** kan det vara särskilt effektivt att undervisa i hur man startar ett företag, eftersom eleverna snart ska inleda sitt arbetsliv, och egenföretagande kan vara ett alternativ för dem. Med undantag av några länder (som har ett väl utvecklat lärlingssystem) saknas emellertid i de flesta fall verkligt fokus på entreprenörskap, eftersom det ses som skolans huvuduppgift att utbilda yrkeskunniga arbetstagare.

Inom det **tyska systemet för yrkesutbildning** (det s.k. ”alternerade systemet”) där utbildning sker både i skolan och på ett företag, får eleverna i avslutningsskedet lära sig hur man startar ett eget företag. Sådan utbildning syftar inte bara till att ge eleverna den ledarskapskompetens som krävs utan också till att främja deras entreprenörstänkande och entreprenörskunskaper.

Det finns en uppfattning att läroplanerna för högstadiet och gymnasiet¹⁸ **inte i tillräckligt hög grad motiverar lärarna och skolorna** att erbjuda utbildning i entreprenörskap. Det är därför av största vikt att ge dem **stöd och incitament**.

2.4. Stödåtgärder för skolor och lärare

- **Skolorna bör uppmuntras att införa aktiviteter och program som främjar företagandet, eftersom det redan finns många konkreta exempel på hur detta kan genomföras.**

¹⁷ Miniföretag inom utbildningen på sekundärnivå. Best-projektet: Expertgruppens slutrapport, september 2005.

¹⁸ Det fleråriga projektet för utbildning för entreprenörskap, slutlig rapport, mars 2004.

- **Myndigheterna bör vidta åtgärder för att göra skolor, rektorer och lärare mer positivt inställda till utbildning i entreprenörskap.**
- **De organisationer som arbetar för att öka undervisningen i företagande bör få ökat stöd, eftersom de på ett effektivt sätt sprider företaganda i skolor och främjar partnerskap med näringslivet.**

Entreprenörskap utvecklas i miljöer där aktiva former av lärande uppmuntras. **Stöd** bör därför ges för att åstadkomma detta, bl.a. genom att lärare får grundläggande utbildning och fortbildning samt tid och resurser för att planera, genomföra och utvärdera olika aktiviteter, utarbeta undervisningsmaterial och tydliggöra ansvarsområden. Det är av avgörande betydelse att inte bara rektorerna och skolledningen utan också föräldrarna engageras.

Myndigheterna, särskilt de med ansvar för utbildning, sysselsättning samt industri och näringsliv, måste arbeta aktivt med att främja utbildning i entreprenörskap. Ett viktigt första steg på nationell nivå är att **etablera formellt samarbete mellan olika ministerier**, eftersom utbildning i entreprenörskap kan ske inom många olika ämnen. Detta samarbete kan leda till att en nationell **strategi** eller **handlingsplan** utarbetas.

I **Finland** etablerades 2002 en styrgrupp för entreprenörskap som ska utveckla och samordna entreprenörskap på olika nivåer i utbildningen. Styrgruppens medlemmar består av företrädare för olika ministerier, organisationer och läroanstalter.

Ett av de största **hindren** för utbildning i entreprenörskap är att lärarna inte är tillräckligt motiverade eller **saknar utbildning** på området. De ansträngningar som **lärarna** lägger på praktiska aktiviteter, ibland även utanför sin normala arbetstid, bör erkännas som en officiell skoluppgift. Trots att myndigheterna blivit mer och mer medvetna om vikten av lärarutbildning i entreprenörskap, finns det i de flesta fall inga systematiska initiativ som riktar sig till lärare.

Ur ett politiskt perspektiv finns det kanske flera olika vägar för att gå vidare. De stödåtgärder som antagits av de olika regeringarna har bl.a. varit att **främja partnerskap mellan skolor och företag, ge stöd åt organisationer** som erbjuder konkreta program, **finansiera pilotprojekt** i skolorna och **sprida exempel på goda lösningar**. Även om man på de flesta ställen inte systematiskt främjar utbildning i entreprenörskap finns det **bra exempel inom EU som är värda att lyftas fram**.

I **Nederländerna** har staten finansierat pilotprojekt i skolor. Stödet omfattade utarbetande av undervisningsmaterial, organisering av seminarier och utbildning av lärare. Målet är nu att uppmuntra andra skolor att genomföra liknande projekt genom att lägga fram exempel på goda lösningar för skolledningar, lärare och elever.

Privata aktörer (branschorganisationer, företag, entreprenörer, företagskonsulter osv.) engagerar sig i allt högre grad i utbildningsprogram, både genom sponsring av särskilda initiativ och genom att de direkt deltar i undervisningen (t.ex. som mentorer). Företagen bör se på detta deltagande som en långsiktig investering och som en viktig del av **företagets sociala ansvar**. **Partnerskap** mellan privata och offentliga aktörer är extremt viktiga för utvecklingen av utbildningen i entreprenörskap. Upprättandet av **förbindelser mellan skolorna, företagen och samhället** är nyckeln till framgångsrika program. Men dessa partnerskap måste dock uppmuntras ytterligare.

Flera **organisationer**¹⁹ erbjuder för tillfället utbildning i entreprenörskap över hela Europa via **partnerskap med näringslivet** och med ett visst mått av offentligt stöd. Deras program är baserade på praktisk inläring, t.ex. genom att elever driver miniföretag. I avsaknad av eller som komplement till en metod som utbildningssystemen har utarbetat internt, bidrar dessa organisationer på ett märkbart sätt till utbildningen i entreprenörskap i de allra flesta europeiska länder. Dessa organisationer utbildar också lärare och många driver fram förändringar i den nationella utbildningspolitiken.

I **Norge** är *Ungt Entreprenørskap* en viktig samarbetspartner för regeringen vid genomförandet av strategin för entreprenörskapsutbildning. Under 2004 hade 14 % av alla elever som lämnade gymnasieskolan deltagit i detta elevföretagsprogram.

3. ENTREPRENÖRSKAP INOM HÖGRE UTBILDNING

- **Universitet och tekniska läroanstalter bör integrera entreprenörskap som en viktig del av kursplanen i flera olika ämnen och de bör kräva eller uppmuntra studenterna att läsa kurser i entreprenörskap.**
- **Att kombinera entreprenörstänkande och entreprenörskompetens med expertis i vetenskapliga och tekniska ämnen bör ge studenter och forskare möjlighet att bättre kommersialisera sina idéer och utveckla ny teknologi.**

Inom universitetsutbildningen ges det inom utbildningen i entreprenörskap särskilda kurser i **hur man kan starta och driva ett företag**, och man uppmuntrar och **stöder** elevernas **företagsidéer**. Högre utbildning är normalt sett väldigt decentraliserad men det finns några exempel på nationella strategier för att främja entreprenörskap inom den högre utbildningen, vanligtvis som ett resultat av ett samarbete mellan staten och universiteten.

I **Storbritannien** är syftet med *Science Enterprise Challenge* att upprätta ett nätverk av center på universiteten. Dessa center finansieras av staten och har specialiserat sig på att kombinera utbildning i entreprenörskap med vetenskap och teknologi.

Det finns väldigt få **professurer i entreprenörskap** i Europa²⁰. Vi ligger långt bakom USA som har fyra gånger fler²¹. Dessutom riktar sig utbildningen i entreprenörskap främst till **ekonomi- och handelsstuderande**, och de som studerar andra ämnen har endast begränsade möjligheter att få undervisning i entreprenörskap. Entreprenörskap är fortfarande först och främst ett tillval som oftast erbjuds som ett fristående ämne. Universiteten bör integrera entreprenörskap i **olika ämnen i studieprogrammen, eftersom det kan ge mervärde inom alla utbildningar**. För att lösa problemet med att det finns för få universitetslärare som undervisar i entreprenörskap **borde entreprenörskap i högre grad erkännas som ett ämne som man kan specialisera sig på inom doktorandutbildningar**.

¹⁹ T.ex. medlemmar av nätverket *Junior Achievement Young Enterprise Europe*, EUROPEN och JADE.

²⁰ BEST-projektet om utbildning för entreprenörskap, november, 2002.

²¹ Undersökning av utbildning i entreprenörskap i Europa, utförd av EFER och EFMD, september 2004. J. A. Katz, *Survey of Endowed Positions in Entrepreneurship and Related Fields in the United States*, oktober 2003.

Fallstudier och andra interaktiva undervisningsmetoder används inte i tillräckligt hög utsträckning²² och föreläsare för näringslivet deltar inte tillräckligt mycket i undervisningen. För att främja företagande behövs en **gynnsam miljö. Högskolor som har engagerat sig i utbildning i entreprenörskap** ger eller gör det lättare att få tillgång till riskkapital, samt ger möjligheter att bygga upp ledarskapskunskaper och nätverk. **Tävlingar i att utforma affärsplaner** är ett effektivt sätt att utsätta studenter och investerare för konkurrens. **Företagskuvöser och forskarbyar** visar också tydligt universitetens engagemang genom att de ger praktiskt stöd i form av tjänster.

Inom ekonomutbildningen på grund- och magisternivå (inklusive MBA) bör undervisningen inriktas mer på t.ex. hur man startar ett företag och hur man driver små och medelstora företag under deras tillväxtperiod och garanterar fortsatt innovation.

Särskild vikt bör läggas vid att systematiskt integrera utbildning i entreprenörskap inom **vetenskapliga och tekniska studier och vid tekniska läroanstalter** (t.ex. polytekniska studier), för att på så sätt skapa gynnsamma förhållanden för avknopningsföretag och innovativa nyetableringar. Detta är också ett sätt att hjälpa forskare att förvärva entreprenörskunskap. Handelshögskolor och tekniska/vetenskapliga fakulteter bör samarbeta mer, t.ex. via tvärvetenskapliga grupper av studenter och doktorander. Man bör särskilt fokusera på att utveckla de kunskaper och färdigheter som behövs för att till fullo kunna utnyttja **innovation** och **kunskapsöverföring** i kombination med **kommersialisering av nya teknologier**²³.

De europeiska universiteten måste tydligt fastställa den strategiska roll som innovation och kunskapsöverföring spelar inom institutionernas övergripande målbeskrivning.

Avknopningsföretag från universitetsvärlden ses allt mer som ett viktigt sätt att främja den lokala ekonomiska utvecklingen. För att kunna spela dessa nya roller måste dock både forskarna och universiteten bygga upp den **kompetens som krävs för att driva och leda företag**.

Det finns fortfarande vissa **interna hinder**, t.ex. ett karriärsystem som i alltför stor utsträckning bygger på akademiska meriter och som fortfarande inte medger att entreprenörskap kan vara ett likvärdigt alternativ. Det verkar också vara problem med rörlighet för arbetskraften in och ut ur den akademiska världen, och förmågan att på ett flexibelt och strategiskt sätt anställa personal vid universiteten²⁴. Att forskarna rör sig inom de olika sektorerna på alla nivåer (även på doktorandnivå) bör bli en naturlig del av en deras karriär²⁵. Sådan rörlighet skulle också hjälpa till att utveckla de kunskaper och färdigheter som krävs för att främja entreprenörskulturen och göra attityderna till entreprenörskap mer positiva inom universitetsvärlden.

Det är också viktigt att skapa en kritisk massa av lärare som kan undervisa i entreprenörskap och att öka det gränsöverskridande samarbetet. Eftersom man nu testar innovativa metoder för undervisning i entreprenörskap över hela Europa bör **utbytet av dessa metoder** öka.

²² Undersökning om utbildning i entreprenörskap i Europa.

²³ Se även: Mer forskning och innovation – Att investera i tillväxt och sysselsättning – En gemensam strategi, KOM(2005) 488 slutlig.

²⁴ Nordiskt Innovationscenter. *Entrepreneurial learning & academic spin-offs*, Göteborg, januari 2005.

²⁵ Den europeiska stadgan för forskare och riktlinjer för rekrytering av forskare K(2005) 576 slutlig, 22.3.2005.

4. DET FORTSATTA ARBETET

Följande **rekommendationer** till konkreta åtgärder grundar sig på dokumentation och exempel på goda lösningar i Europa. De flesta åtgärderna bör vidtas på nationell och lokal nivå. Målet är att dessa förslag ska vara till hjälp vid utarbetandet av en mer systematisk strategi för entreprenörskapsutbildningen och **främja utbildningens roll i upprättandet av en mer entreprenörsvänlig kultur i Europa.**

4.1. En enhetlig ram

- Nationella och regionala myndigheter bör få till stånd ett **samarbete mellan olika ministerier**. Detta samarbete ska leda till att man utvecklar en strategi med klara målsättningar som omfattar alla utbildningsstadier inom ramen för de nationella Lissabon-programmen.
- **I skolornas läroplaner för alla nivåer** bör entreprenörskap vara ett uttryckligt utbildningsmål och de bör också innehålla riktlinjer för hur undervisningen ska genomföras.

4.2. Stöd till skolor och lärare

- Skolorna bör på olika sätt få **praktiskt stöd och uppmuntras** att införa olika aktiviteter och program för entreprenörskap.
- Särskild uppmärksamhet bör ägnas åt att **utbilda lärare**. Detta ska ske dels genom grundutbildning och fortbildning och dels genom att lärarna ges tillfälle att skaffa sig praktisk erfarenhet av att undervisa i entreprenörskap. Dessutom bör man höja medvetenheten hos rektorer och skolledningar om vikten av att utbilda lärare.

4.3. Externa aktörer och företag

- Man bör uppmuntra **samarbete mellan utbildningsanstalterna och lokalsamhället, särskilt lokala företag**. Företagen bör betrakta sitt engagemang i formell och icke-formell utbildning som en investering och som en del av **företagets sociala ansvar**.
- Skolorna bör uppmuntras att i högre utsträckning låta eleverna driva **miniföretag**. De organisationer, t.ex. icke-statliga organisationer, som främjar sådana program bör få erkännande och deras initiativ bör få mer systematiskt stöd.

4.4. Att främja entreprenörskap inom högre utbildning

- Inrättningar för högre utbildning bör **integrera entreprenörskap** inom olika ämnen och kurser, särskilt inom vetenskapliga och tekniska utbildningar.
- **Stöd från myndigheterna** är särskilt viktigt för att kunna ge högkvalitativ utbildning till lärare och för att kunna etablera nätverk där man kan utbyta exempel på goda lösningar.
- **Rörlighet för lärare** mellan universitet och näringslivet bör uppmuntras, och man bör också uppmana **företrädare för näringslivet** att delta i undervisningen.

Genom att fungera som samordnare för särskilda aktiviteter och projekt **kommer kommissionen att fortsätta att ge stöd åt medlemsstaternas** initiativ som rör mer allmän politik. Kommissionen vill sprida exempel på goda lösningar och uppmärksamma utbildning i entreprenörskap genom en rad olika initiativ, t.ex. uppföljning av rekommendationen om nyckelkompetenser. Från 2006 kommer arbetet med att införa entreprenörskap inom högre utbildning att intensifieras. Från 2007 kommer det nya integrerade gemenskapsprogrammet om livslångt lärande att ge stöd åt innovativa projekt med en europeisk dimension som syftar till att förbättra företagandet och entreprenörskaperna och att främja förbindelser mellan utbildningsanstalter och företag. Europeiska socialfonden kommer att fortsätta att bevilja stöd åt initiativ på europeisk, nationell och lokal nivå.

Myndigheterna i medlemsstaterna uppmanas vidta nödvändiga åtgärder och att påskynda reformer, beroende på varje lands särskilda behov. Detta meddelande kommer att fungera som en **referens** vid genomgången av de framsteg som gjorts i politikutvecklingen, särskilt genom den Lissabonrapport som medlemsstaterna kommer att lämna in under de integrerade riktlinjerna för tillväxt och sysselsättning (*riktlinje 15*).